

مدارس فرانسوی در ایران

تصدیق نامه ابتدایی فرانسه به آن‌ها داده می‌شد.^۵ پنج سال پس از آن در گزارشی از مدارس خارجی در ایران چنین نوشته شده است: «[این مدرسه] دارای دوره کامل ابتدائی و دوره اول متوسطه می‌باشد. در دوره ابتدایی شاگردان خود را در آنجا حاضر کرده و در آخر هر سال تحصیلی با سایر داوطلبان به دارالفنون رفته امتحان می‌دهند».^۶ به استناد سالنامه وزارت معارف در سه سال بعد تا سال چهارم متوسطه شاگرد پذیرفته می‌شد. [هر چند به تعداد اندک]^۷ تعداد محصلین مدرسه ۱۷۰ نفر بود که ۳۵ نفر آن‌ها در کلاس تهیه [آمادگی] بودند.^۸ این کلاس مخصوص اتباع خارجی و تعداد شاگردان ایرانی آن بیش از ۵ نفر نبود.^۹ موادی که در مدرسه تدریس می‌شد از قرار زیر بود: انگلیسی [تا ششم ابتدایی]، فرانسه، سیانس (علم الایشاء) تاریخ و جغرافی عمومی، فارسی (ساعت درس فارسی نصف دروس انگلیسی و فرانسه بود)، عربی، تاریخ و جغرافی ایران، حساب، سیاق، مشق خط و نقاشی.^{۱۰} قرآن و شرعیات را باید در خارج از مدرسه تحصیل نموده و امتحان بدهند.^{۱۱}

در گزارش بازرس از مدرسه نسبت به تدریس دروس ریاضی و هندسه اظهار رضایت و از پیشرفت در آن به خوبی صحبت به میان آمده، اما وضعیت ساختمان و کلاس‌های درس و میز و نیمکت و صحن مدرسه نامناسب بوده و برای تفریح و ورزش واجد شرایط حفظ الصحه نبوده‌اند. تنها موقعیت مدرسه از حيث محل «رضایت‌بخش تشخیص داده شده است.^{۱۲} در سال ۱۲۹۱ (۱۹۱۳ ق) بنا به درخواست سفارت فرانسه و پیشنهاد وزارت معارف مبلغی به عنوان بودجه به مدارس فرانسوی تخصیص داده شد.^{۱۳} این اعانه شامل مدرسه سن لوثی نیز شده بود و ماهیانه صد تومان به این مدرسه اختصاص داشت.^{۱۴} در مقابل مدرسه موظف بود شاگردانی را که وزارت معارف به آن مدرسه معرفی می‌کرد، مجاناً پذیرید.^{۱۵} شرایط پذیرش رایگان نداشتند، برای مقطع متوسطه عبارت بود از نداشتن بضاعت مالی و دارا بودن تصدیق دوره ابتدایی^{۱۶} همچنین مدرسه موظف بود هر ماهه صورتی از ورقه تحصیلی این شاگردان به وزارت

تعداد قابل ملاحظه‌ای سند تحت عنوان مدارس خارجی در ایران در زیر مجموعه اسناد آموزش و پرورش در سازمان اسناد ملی فهرست شده و در دسترس قرار گرفته است. اسناد مدارس فرانسوی نیز در این عنوان قرار می‌گیرد. البته این اسناد شامل سال‌های اولیه و تاسیس این مدارس نمی‌شود، بلکه عموماً مربوط به مکاتبات این مدارس با وزارت معارف است. بدیهی است در نخستین سال‌های تاسیس مدارس فرانسوی که امور نگهداری اسناد و مکاتبات نظم و ننق درستی نداشته، تلاشی برای حفظ و نگهداری این گونه نامه‌ها و اسناد نشده است و با لااقل سندی از این دوران در سازمان اسناد موجود نیست؛ اما به هر حال کمیت اسناد موجود، قابل ملاحظه و میان گوشه‌ای از فعالیت فرانسویان در امور فرهنگی ایران است. این مدارس عبارت بودند از: مدرسه سن لوثی، فرانکو پرسان، سن زوزف، زاندارک و آلبانس بنی اسرائیل.^{۱۷}

۱- مدرسه سن لوثی

این مدرسه که مخصوص پسران بود توسط میسیون لازاریست^{۱۸} فرانسه در سال ۱۸۶۲ (۱۲۷۸ ق - ۱۲۴۱ ش) تأسیس شد. رئیس میسیون لازاریست ایران در سال ۱۳۴۳ ش هدف از تأسیس مدرسه را این گونه شرح می‌دهد: «بر خاطر خطیر همایونی مخفی نیست که میسیون کاتولیک لازاریست در ایران مشغول کار است این میسیون خدماتی کرده و تاسیس مدرسه سن لوثی و سایر خدمات پدران لازاریست نشانه آن بوده است که مایل بوده‌اند به کشور ایران که از آنها پذیرایی صمیمانه نموده، صادقانه خدمت کنند، ما از این خدمات خادمین سابق میسیون افتخار می‌کیم و پیشینیان ما راههایی برای ما معین کرده‌اند که ما پیروی از آن را افتخار و شرافت خود می‌دانیم و خدمت به ایران بدون در نظر داشتن نفع شمار ما می‌باشد».^{۱۹} در آغاز مدرسه دارای ۵ کلاس بود و دانش‌آموzan بس از گذراندن کلاس‌های اول تا چهارم تصدیق نامه خود را از وزارت معارف دریافت می‌کردند، ولی در پایان کلاس پنجم

(۱۹۰۸) م) به وسیله مسیو یوسف خان ریشار (مودب الملک) تاسیس شد.^۴ مودب الملک مدرسه مذکور را ابتدا به صورت کلاس خصوصی در منزل خود تاسیس کرد که چند سال بعد به یکی از مدارس دخترانه تبدیل شد.^۵ سال‌ها بعد در این مدرسه شعبه پسرانه‌ای تأسیس شد که کلاس‌های آن از اول متوسطه به بعد بود. شعبه دخترانه نیز کلاس متوسطه خود را در حدود سال ۱۲۹۵ ش تأسیس و جهت معلمی دختران را تربیت می‌کرد. برای نامنویسی دو مدرسه، در روزنامه رعد این گونه آگهی شده بود: «وزارت جلیلۀ معارف نظر به لزوم تهیۀ معلمات از چند سال پیش یک عده شاگرد به مدرسه فرانکویرسان سپرده است که برای معلمی تربیت کند. در این مدرسه که اول مدرسه متوسطه دختران است سه کلاس جهت تحصیلات متوسطه دائز و مقرر می‌باشد به محصلاتی که دوره ابتدائی را تمام کرده تصدیق‌نامه وزارت معارف را در دست دارند توصیه می‌شود که از روز شنبه ۱۷ شهر ذی قعده ۱۳۲۴ ق (۱۲۹۵ ش) طرف صبح به مدرسه مزبوره واقعه در محله حسن آباد خیابان مودب الملک رفته و اسم خود را در دفتر مدرسه ثبت نمایند و مشغول تحصیل شوند که اشاء الله تعالیٰ بس از اتمام تحصیلات متوسطه به گرفتن دیبلم رسمی وزارت معارف نایل گردند. در این مدرسه علاوه بر دوره تحصیلات متوسطه، دوره ابتدائی هم برقرار است. شاگردانی که از طرف دولت سپرده شده‌اند از تادیه شهریه معافند، ولی شاگردان دیگر دو سه سال اول ابتدائی ماهی یک تومان و در سال‌های بعد متوسطه ماهی دو تومان می‌بردازند و آن‌ها یکیکه مایل به تحصیل زبان فرانسه هستند در ماه یک تومان علاوه خواهند داد. مدیر مدرسه ریشارخان مودب الملک»^۶

سندی در خصوص میزان اعانه به مدرسه فرانکویرسان موجود نیست، اما به طور مسلم از دولت بودجه دریافت می‌کرد، زیرا در سال ۱۳۰۸ ش از به تعویق افتادن حواله اعانه ۹ ماهه شکایت می‌کند و دولت نیز تعویق در پرداخت را به علت دیر رسیدن احصائیه مدرسه ذکر می‌کند.^۷ حقوق معلمان اعزامی از وزارت

استقلال طلبانه^۸ به مدرسه مزبور رفته، ولی مدیر مدرسه سن‌لوئی اظهارداشت: «ما ملت ایران را به رسمیت نمی‌شناسیم و در این اقدام مشارکت نخواهیم کرد.» به همین علت اجازه شرکت محصلین در این تظاهرات را نمی‌دهد. [سنده شماره ۱۱]

مدارس خارجی در اواخر دوره رضاشاه تعطیل و بعد از شهریور ۱۳۲۰ ش با نام‌های جدید افتتاح شد. سن‌لوئی نیز بدون کسب امتیاز انتتاح شد و مدت‌ها با وزارت فرهنگ برای تحصیل امتیاز مکاتبه کرد که به نتیجه‌ای نرسید. فقط در سال ۱۳۲۴ ش صلاحیت آفای زوزف لوکندر برای ریاست دیرستان تصویب شد. وی تا سال ۱۳۴۲ ش که به تبریز عزیمت کرد عهده‌دار این پست بود و بعد از آن آفای تولومند رئیس نمازخانه [از ازاریستها] رئیس مدرسه گردید. امتیاز دبستان سن‌لوئی را نیز اسدالله سیداحمدیان که مدت‌ها در مدرسه خدمت می‌کرد با تام دبستان تهران در سال ۱۳۲۲ ش گرفت و مدیریت آن را به فرزندش ابوالقاسم احمدیان سپرد. پس از عزیمت لوکندر به تبریز اختلاف بین تولومند و احمدیان آغاز شد که منجر به شکایت طرفین گردید. احمدیان متهم می‌شود به سوءاستفاده مالی، ارائه لیست دروغین دانش‌آموزان مجانی برای دریافت کمک از وزارت فرهنگ و ناقص گذاردن کلیه دفاتر و پروندهای دانش‌آموزان^۹ و تولومند نیز متهم به تبلیغات مذهبی و ایراد سخنان اهانت‌آمیز نسبت به ایران و ایرانی گردید.^{۱۰}

در ادامه این اختلافات در سال ۱۳۴۴ ش وزیر آموزش و پرورش در جواب استعلام دفتر مخصوص شاهنشاهی توصیه می‌کند «که چون مدرسه سن‌لوئی مدرسه‌ای ملی است دخالت در آن مدرسه و رسیدگی به اختلافات و شکایات کارکنان مدرسه نه تنها در صلاحیت این وزارت نیست، بلکه مصلحت نیز نمی‌باشد و فقط مداخله این وزارت در حدود نظارت بر برنامه‌های آموزشی و حسن اداره مدرسه می‌باشد.»^{۱۱}

۲- مدرسه فرانکویرسان

مدرسه فرانکویرسان در سال ۱۲۸۷ ش

معارف ارسال کند.^{۱۲} در میان استناد موجود مقدار زیادی از استناد مربوط به شاگردانی است که مقاضی تحصیل رایگان در این مدرسه بودند، و چون مدرسه فقط ۵۰ نفر شاگرد مجانی را داشت از پذیرفتن عده‌ای از آن‌ها خودداری کرده است.^{۱۳}

در سال ۱۳۳۲ ق (۱۲۹۴ ش) در پرداخت اعانه به مدرسه اختلال پیش آمد. از این‌رو مدرسه در نامه‌ای درخواست افزایش و پرداخت اعانه مزبور را کرد. باسخ وزارت معارف به این درخواست چنین است: «مراسله ۲۹ مارس واصل شد. خواسته بودید که به اداره خزانه نوشته شود که قسط آخر بارس ییل آن مدرسه را بپردازد. ورقه درخواست سبقاً به اداره خزانهداری کل فرستاده شده، لذا باید از اداره مزبور مستقیماً مطالبه نماید. در باب اضافه حقوق نیز خاطر شریف را مستحضر می‌دارد با فتور در عواید امزوز مملکت و فقدان مالیه عجالتاً از این تقاضاً وزارت معارف با کمال تاسف مذخرت می‌خواهد.»^{۱۴}

در سال ۱۳۰۰ ش که مدیر مدرسه سن‌لوئی تصمیم بر تاسیس دو کلاس متوسطه در مدرسه را داشت، درخواست افزایش بودجه بار دیگر تکرار شد. وزارت معارف افزایش بودجه را تأثیر دوست تومان پذیرفت و درخواست مذکور را برای تصویب به مجلس داد که از تصویب مجلس نیز گذشت.^{۱۵}

پرداخت اعانه به مدرسه سن‌لوئی تعهداتی را نیز برای مدرسه به همراه آورد و آن اینکه بر ساعات دروس فارسی افزوده شود «تا جوانانی که از آن مدرسه فراغت حاصل می‌کنند کاملاً مفید به جامعه ایران باشند».^{۱۶}

میزان مشارکت مدرسه و دانش‌آموزانش - که عموماً ایرانی و مسلمان بودند - در فعالیت‌های اجتماعی این دوره از تاریخ ایران - بعد از مشروطیت و در حین جنگ بین‌المللی اول - در یکی از استناد به خوبی مشهود است. در نامه‌ای که محصلین مدارس دارالفنون و سیاسی به نام هیئت متحدة محصلین به وزارت معارف می‌نویند، مذکور می‌شوند که برای تعطیل کردن و شرکت محصلین مدرسه سن‌لوئی در تظاهرات

سابق است. هر کس طالب باشد قبل از وقت به مدرسه آمده اسم خود را در دفتر ثبت نماید تا آنکه از اول سال مطابق پروگرام مدرسه مشغول تحصیل شود. مدیرۀ مدرسه سوره‌هزیرت»^{۲۲}

این مدرسه بعدها به نام دبستان و دبیرستان منوچهری به رسمیت شناخته شد، ولی در سال ۱۳۲۰ ش طبق دستور دولت از ادامۀ کار موسات خارجی جلوگیری به عمل آمد و در نتیجه کلاس‌های فارسی دبستان و دبیرستان منوچهری منحل شد، ولی کلاس‌های فرانسه آن برای اطفال خارجی همچنان دایر بود. در سال ۱۳۲۲ ش بخش فارسی آن نیز با نام دبستان و دبیرستان زاندارک به مدیریت خانم بدرالملوکی بازارگادی شروع به کار کرد.^{۲۳}

۴- مدرسه زاندارک

این مدرسه جدا از مدرسه‌ای است که سال‌ها بعد به جای مدرسه سن‌زووف به فعالیت پرداخت. اسناد این مدرسه به موازات اسناد مدرسه سن‌زووف و حتی قدیمتر است. چنین به نظر می‌رسد که این دو مدرسه بعد از سال ۱۳۲۰ ش با نام مشترک مدرسه زاندارک به کار خود ادامه دادند.

مدرسه زاندارک توسط دختران تارک دنیا برای تحصیل در ایران ایجاد شد و در اسناد به مدرسه سوره‌ها نیز معروف می‌باشد.^{۲۴} این مدرسه ایتدابه صورت دارالایتام اداره می‌شد^{۲۵} و بعدها نام زاندارک را برای خود برگزید.^{۲۶} [سند شماره ۴] مدرسه شامل دوره کامل ابتدایی و دوره متوسطه بود. دانش آموزان مسلمان و ارمنی در دونوع کلاس جدا از هم تحصیل می‌گردند. در کلاس ارمنه فارسی تدریس نمی‌شد و به طور کلی درس فارسی جزو دروس اجباری مدرسه نبوده است. به همین علت وزارت معارف در سال ۱۳۰۴ ش به مدرسه اعتراض کرده و تذکر می‌دهد که مدرسه از وزارت معارف بودجه پرداخت می‌گیرد [اساهیانه صد تومان] بنابراین باید پروگرام وزارت معارف را اجرا کند و مانند دیگر مدارس خارجی دروس فارسی در مدرسه معمول و مجری باشد. مدیرۀ مدرسه در پاسخ وزارت معارف اظهار می‌کند

کلاس‌های جدا از هم] اداره می‌شده است. در سال ۱۳۰۸ ش تعداد دانش آموزان مدرسه ۹۹ نفر دختر و ۲۳ نفر پسر گزارش شده^{۲۷} است. موادی که در مدرسه تدریس می‌شد عبارت بودند از: حساب، علم الاشیاء، تاریخ، جغرافیا و فرانگواداب این دروس به زبان فارسی تدریس می‌شد. دروس و کلاس‌های فرانسه در ساعت دیگری بود که از دروس آن در استاد ذکری به میان نیامده است.

این مدرسه در مقابل کمک دولت (اعانه) ۱۵ نفر دانش آموز را به طور مجانی می‌پذیرفت^{۲۸} و موظف به اجرای تعهدات وزارت معارف نیز بوده است. از جمله این که تدریس دروس بر اساس پروگرام وزارت معارف باشد و اجازه بازرسی را به بازرسان دولت بدهد؛ اما مدرسه سن‌زووف اصراری در حفظ تعهدات خود نداشت، به گونه‌ای که به طور مستمر از طرف بازرسان گزارش شده که در مدرسه قرآن و شرعیات تدریس نمی‌شود [سند شماره ۳] و یا تدریس دروس فارسی در بعدازظهر و در زمان کوتاهی انجام می‌شود و یا این که فقط دو نفر شاگرد مجانی در مدرسه پذیرفته شده است و حتی به بازارساز اداره معارف جواب درستی در خصوص وضعیت مدرسه داده نمی‌شود.^{۲۹} در

بازارسی مربوط به سال ۱۳۰۲ ش وضعیت تحصیل مدرسه بسیار آشفته گزارش شده و این طور آمده که: «مدیرۀ مدرسه ماسوریلن در مدرسه حضور نداشته و ناظم مدرسه نتوانسته را پرتهای داخلی مدرسه را به بازرس بدهد» و ناظم نامرتبی کلاس‌ها را به علت آغاز کار مدارس ذکر می‌کند.^{۳۰} مدرسه در ابتدای هر سال در روزنامه‌ها آگهی‌ای برای پذیرش دانش آموزان به این شرح منتشر می‌کرد: «مدرسه سن‌زووف در محله دروازه قزوین خیابان امامه نمره ۲۷ در روز دوشنبه ۱۹ [ذی قعده] افتتاح خواهد شد، تمام کلاس‌های سابق به همان نظم و ترتیب خواهد بود. معلمین عالی از برای فارسی و عربی و فرانسه و حساب و جغرافیا از فرنگی و ایرانی همه روزه در مدرسه حاضر و مشغول تدریستند. مخصوصاً کلاس دخترهای مسلمان که امسال پروگرام آن عالی‌تر و دروس آن بهتر از

معارف نیز از همین بودجه پرداخت می‌شده است.^{۳۱} دروسی که در دوره دبیرستان مدرسه مزبور تدریس می‌شد شامل: فرانسه، فارسی، ریاضیات، عربی، فیزیک، شیمی، تاریخ طبیعی، تاریخ، جغرافی و انگلیسی بود.^{۳۲} در سال ۱۳۰۸ ش تعداد شاگردان مدرسه دخترانه ۱۵۰ نفر و پسرانه ۱۳۰ نفر گزارش شده^{۳۳} است.

این مدرسه بعد از سال‌های ۱۳۱۰ ش به نام میسیون لانیک^{۳۴} فرانسه نیز خوانده شد و سپس به نام میسیون لانیک فرانسه لیسه رازی تغییر نام یافت.^{۳۵} در سال ۱۹۳۴ م (۱۳۱۳ ش) مدیر مدرسه میسوهاز درخواست کرد این مدرسه به یک مدرسه شبانه‌روزی تبدیل شود. او در نامه خود این دلیل را آورد که: «لزوم این قدم در اهمیت و وظیفه‌ای است که مملکت ایران برای زبان فرانسه قائل شده زیرا این زبان تنها در میان السنه خارجه حائز درجه اول اهمیت نبوده بلکه از روی اندیشه و هنر این زبان انتخاب شده است تا وسیله مخصوص ارتباط ایران با دنیا جدید باشد و امکان این موضوع بسته به آن است که محصلین تمام اوقات با فرانسویان مربوط بوده و در تحت هدایت مخصوص آنها کار کنند».^{۳۶}

در ۱۳۴۳ ش یکی از شاگردان دبیرستان رازی طی نامه‌ای راجع به وجود فساد و تبعیض و توهین به مقدسات دینی ایران در آن دبیرستان شکایت کرده، درخواست رسیدگی به این موضوع را دارد. وزارت آموزش و پرورش نیز هر چند که جواب می‌دهد نوشتند این نامه با این عبارت از یک دانش آموز بعید است اما دستور رسیدگی می‌دهند.^{۳۷}

۳- مدرسه سن‌زووف

مدرسه سن‌زووف در سال ۱۲۶۵ ش (۱۸۸۷ م) توسط میسیون کاتولیک‌های فرانسوی در تهران به خدمات فرهنگی پرداخت.^{۳۸} محل مدرسه در خیابان ارمنه تهران قرار داشت و فقط مقطع ابتدایی را دارا بود. این مدرسه در آغاز تنها دانش آموزان دختر را می‌پذیرفت و بعدها به صورت مختلط [دختران و پسران در

که دروس مابا اساس فرانسه است و هر کس که بخواهد می‌تواند در بعداز ظهر فارسی یا ارمنی را بیاموزد و حتی برای دانش آموزان روسی نیز زبان روسی تدریس می‌شود.^{۴۷}

در سال ۱۳۱۰ ش مدیره مدرسه ماسوریلن مدیر مدرسه سن زوزف نیز بود که به دلیل حضور بیشتر در مدرسه سن زوزف، ما سورماری را جانشین خود کرده بود. معلمان مدرسه نیز اغلب از فارغ التحصیلان همین مدرسه بودند و با از دار المعلمات به این مدرسه آمده بودند.^{۴۸} معلمان کلاس‌های فارسی همگی از دختران تارک دنیا (سورها) انتخاب می‌شدند.^{۴۹} برنامه درسی مدرسه در کلاس‌های ابتدایی شامل حساب، دیکته، پاک‌نویسی، خیاطن، تاریخ، جغرافیا، معرفة الاشياء، ادبیات و فرانادالد و در دوره دبیرستان ریاضیات [هنده و جبر]، علوم [شیمی، فیزیک و تاریخ طبیعی]، تاریخ [تاریخ عمومی، تاریخ شعر]، فارسی [دستور، کلیله و دمنه]، حفظ الصحه خیاطی و تدبیر منزل بوده است.^{۵۰}

۵- مدارس آلیانس بني اسرائیلیت فرانسوی

این مدرسه به طور کلی با دیگر مدارس فرانسوی تفاوت داشت، مدارس مذکور یا بر اساس مذهب مسیحیت یا به گذاری شده بود یا به ظاهر لائیک بودند. ولی این مدرسه بر اساس گردآوری فرزندان یهودیان در یک مرکز آموزشی بنیان گذاشته شده بود. برای زمینه‌سازی تأسیس مدرسه مذکور نمایندگان آلیانس اسرائیلیت^{۵۱} در سفر ناصرالدین شاه به فرنگ (۱۸۷۲ - ۱۲۹۰ق) با وی ملاقات کرده و درخواست تأسیس مدرسه آلیانس را در ایران به عمل آورده‌اند. شاه نیز قول مساعد داد.^{۵۲} بعد از این تاریخ ریاست آلیانس اسرائیلی نامه‌ای به شرح زیر برای حسین خان سپهسالار نوشت و درخواست خود را تکرار کرد. «حضور اشرف میرزا حسین خان نخست وزیر - ریاست آلیانس اسرائیلی محترماً اجازه می‌طلبد درخواستی را که امروز از طرف کمیته مرکزی تقاضا و تقدیم

(۱۲۹۱ق) وزارت خارجه فرانسه به نماینده خواستور داد که نسبت به کوشش‌هایی که آلیانس

اسرائیلیت نموده است مساعدت کرده آن، دنبال و به یهودیان کمک نماید.^{۵۳} به دنبال این کوشش‌های مستمر در سال ۱۸۹۸م (۳۱۵ق) مدرسه توسط مسیو کازس که از بیرون

فرستاده شده بود تأسیس گردید. وی اکثر قریب به اتفاق دانش آموزان را به طور رایگان پذیرفت از لوازم و کتب تدریس فرانسه را از پاریس به تهران آورد. برای تعلیم زبان یهودی دونفر روحانی یهودی تعیین شدند و برای تدریس فارسی چند نفر مسلمان به استخدام مدرسه^{۵۴} درآمدند. محل مدرسه را جامعه [يهودیان] تهران سالی معادر

۱۲۰۰ فرانک اجاره کرد. مدرسه دارای ۶ معلم عبری و فارسی بود. تعداد دانش آموزان در ابتدای ۳۰۰ نفر و بعد به ۴۲۱ نفر رسید که ۱۱۷ نفر در همان ماه مبلغی پرداخت می‌کردند و بقیه مجانی بودند. این مبلغ شده بودند. از نوامبر ۱۸۹۸م (۱۳۱۵ق) مدرسه به ۶۰ نفر از اطفال بنتیم و فقیر ناهاد

می‌داد و ضمناً کلاس‌های شبانه در مدرسه تأسیس گردید تا بزرگسالان با سواد شوند. اقدام دیگر کازس تأسیس مدرسه دخترانه بود به تدریج آلیانس شعباتی نیز در شهرستان‌ها ایجاد گردید.^{۵۵} طبق اسناد موجود در سازمان این مدرسه بعداً به مدرسه آلیانس فرانسوی شهرت پیدا کرد و مدرسه دیگری نیز به نام مدرسه

گردید یادآور شود:

- ۱- حضرت اشرف مراتب علاقه شاهانه را برای حمایت مدارس که تأسیس خواهد گردید به اطلاع اهالی کشور خواهد رساند.
- ۲- در تهران مدرسه‌ای ایجاد خواهد شد که رئیس آن را کمیته مرکزی خواهد فرستاد.

۳- محل مدرسه را دولت شاهنشاهی ایران خواهد داد و یک معلم به زبان فارسی که از طرف دولت ایران استخدام می‌شود وابسته به این مدرسه خواهد گردید و حقوق وی به امر اعلیحضرت برداخت خواهد شد تا بینین و سیله علاقه شاهانه برای حمایت این مدرسه تائید گردد.

۴- اعلی حضرت فرمانی صادر خواهد کرد که ۳ نفر جوان یهودی ۱۲ تا ۱۵ سال به نزد ریاست کمیته مرکزی آلیانس فرستاده شوند این ۳ نفر برای مدت لازمه در پاریس اقامت خواهد نمود تا کسب لازمه را برای اداره امور مدرسه در ایران بنمایند. مخارجی که برای تأسیس مدرسه در تهران باید بشود به عهده کمیته مرکزی خواهد بود و بعدها با موافقت دولت ایران مطالعه خواهد شد که آیا مدارس جدیدی در شهرستان‌های دیگر لازم است تأسیس شود یا خیر. رئیس آدولف کرمیو»

میرزا حسین خان نیز با تمام این خواسته‌ها موافقت کرد^{۵۶} و در نتیجه در سال ۱۸۷۴م

موادی که در این مدارس تحصیل می شد:

۱. فرانسه- شامل صرف و نحو فرانسه، تعریفات و انشاء فرانسه، حفظ قطعات منتخبه و تشریح مصنفین ادبیات
۲. ریاضیات - شامل حساب، جبر، مقابله و هندسه
۳. تاریخ و چگانی ایران و عمومی
۴. علوم- شامل حیوان‌شناسی، بات‌شناسی، معدن‌شناسی، علم الایشیاء، شیمی و فیزیک
۵. فارسی- شامل تعلیم خط و فارسی عربی
۶. حفظ الصحه عملی، اخلاق، دفترداری، مساحی و نقاشی^۷

در اسناد ذکر شده که در این مدارس عبری و انگلیسی نیز تدریس می شد و در ساعتی که به کلیمیان عبری آموخته می شد به داشت آموزان مسلمان قرآن و شرعيات درس داده می شد.^۸

مدارس آیانس مانند دیگر مدارس خارجی در دوره رضا شاه تعطیل و بعد از شهریور ۲۰ با نام مدارس ملی اتحاد گشوده شد و به فعالیت خود ادامه داد.^۹

سنده شماره ۱

مقام منیع وزارت جلیله معارف دامت تا یاده ای البته خاطر مبارک وزارت جلیله معارف از اقدام حس استقلال طلب کش و سوء ادب مدرسه سن لوثی نسبت به جمعی از شاگردان حساس وطن دوست مسبوق است اینک مغض مزید اطلاع وزارت متبع خوش و رفع توهین واردہ به محصلین دو مدرسه محترمه دارالفنون و سیاسی عرضه می داریم که روز پنج شنبه صبح نماینده [ای] از طرف هیئت متحده شاگردان برای درخواست تعطیلی به مدرسه مزبور رفتہ پس از عرض، مسئول مدیر مدرسه سن لوثی اظهار داشتند که ما ملت ایران را به رسمیت نمی شناسیم و در این اقدام مشارکت نخواهیم نمود بعد از ظهر آن روز چند نفر از محصلین به عنوان نماینده از طرف هیئت محصلین برای درخواست شرکت کردن مدرسه سن لوثی در احساسات استقلال طلب سایر شاگردان به آن مدرسه رفتہ پس از مذاکرات زیادی با آقای

«چون مخارج مدرسه آیانس را خود متحمل می شویم چرا باید اداره معارف تدریس فرانسه را قدغن کند یا باید مخارج مدرسه مذکور را اداره معارف متحمل و یا ما هر چه بخواهیم می خوانیم»^{۱۰} در پاسخ اداره معارف با کمی سامانده اعلام می کند که صلاح در اینست که عجالتاً معرض آنها نشود و اگر حرف قانونی دارند باید به اداره معارف مراجعه نمایند.^{۱۱} مخالفت های مدارس آیانس با بروگرام وزارت معارف باعث اعتراضات و تهاجماتی از طرف مسلمانان به این مدارس نیز می شود.^{۱۲} فقط در یک مورد سندي اشاره به انطباق بروگرام مدرسه بنی اسرائیل (در تهران) با برنامه وزارت معارف دارد.^{۱۳}

با آغاز جنگ جهانی اول وضع مالی تجار یهودی پریشان شد، تا آن جا که نتوانستند مساعدت مالی خود را کافی سابق به آیانس ادامه دهند. انجمن آیانس نیز از کمک به مدارس آیانس دست کشید. از این رو چند مدرسه به حالت نیمه تعطیل درآمد و مدرسه آیانس اصفهان حدود یک سال تعطیل شد. مدارس آیانس دوباره دست به سوی وزارت معارف پیش برداشت و توائینداز طریق کمک های وزارت معارف به اوضاع خود سر و سامانی بدهند.^{۱۴}

مدارس آیانس از لحاظ علمی در سطح بالاتری نسبت به دیگر مدارس خارجی قرار داشتند، به همین علت عده زیادی مسلمان نیز در این مدارس تحصیل می کردند. در دفترچه ای که توسط مدرسه آیانس در تهران منتشر شده بود سطح علمی مدرسه مشخص می شود: «بروگرام مدرسه آیانس مطابق دستور و بروگرام مدارس متوسطه فرنگ مدون گشته و محصلین آن موافق اصول معمولة مدارس متوسطه مشی می نمایند و بروگرام امتحانات آن موافق بروگرامی است که به موجب ابلاغ رسمی ۵ زانویه ۱۹۱۲ وزارت علوم فرانسه قبول و حضور داوطلبان لیسانس حقوق و لیسانس ادبیات و لیسانس علوم و دکتری در طب و دواسازی و دندان سازی را در کوره ای مذکوره مسکول و موقوف به دادن آن امتحان نمود». ^{۱۵}

«چون مخارج مدرسه آیانس شذ و به فعالیت رداخت، هر دو مدرسه از کمک های انجمن بنی اسرائیل فرانسه برخوردار بوده و هدایت می شدند. در سال ۱۳۰۵ ش عدد شاگردان درس آیانس فرانسه ۱۲۰ نفر و دانش آموزان درس آیانس بنی اسرائیل ۵۰۹ پسر و ۳۲۱ ختر بوده اند.^{۱۶}

مدارس آیانس فرانسه در هر ماه ۲۰۰ تومان سقری از دولت دریافت می کرد و ۵۰ نفر انش آموز را به طور رایگان می پذیرفت.^{۱۷} خارج مدرسه بنی اسرائیل را اتحادیه آیانس و هودیان داخل ایران پرداخت می کردند. در این غصوص تجار کلیمی کرمانشاه درخواستی به اداره گمرک داده بودند مبنی بر این که عدلی ک حد دینار از مال التجاره های آنان برای امور هارفی و مدرسه آیانس پرداخت شود. به دنبال واقعه وزارت معارف با این درخواست نیمی از نایدات گمرکی در اختیار مدارس آیانس قرار گرفت و نیمی دیگر به سایر مدارس اختصاص گرفت. [۱۸] از طریق همین کمک ها و پرداخت بودجه توسط اتحادیه آیانس نی اسرائیلی این مدارس در طی چند سال استریش یافت و شبعتی در همدان، سنندج، مفهان، تویسرکان، کرمانشاه و شیراز احداث شد.^{۱۹} عموم این مدارس مختلط بود و دختر و سر در کار هم درس می خواندند. استقلال مالی دارس آیانس باعث می شد که اغلب از روگرام وزارت معارف تبعیت نکنند و چندین بار نیاز از شده که مدارس آیانس از پذیرفتند از رسان و وزارت خانه خودداری کرده اند همچنین روس فارسی در مدرسه تدریس نمی شود و حتی برای ایجاد منبع درآمد یکسری مایش های ضد اخلاقی در مدارس به اجرا در مده که بابت هر یک از آنان بلیت فروخته می شده است.^{۲۰} فرماندار کرمانشاهان در طی امدادی به وزارت معارف خاطر شان می کند که در مدرسه آیانس بروگرام وزارت معارف را جری نمی کنند و درست فارسی درس نمی دهند. برخلاف مقررات مملکتی در کلاس های ابتدائی یان خارجی تدریس می شود^{۲۱} و حتی عده ای ز معلمین مدرسه آیانس اظهار می کنند که

(یادداشت)

اداره تفتیش کل ۲۸ برج قوس - ۲ شهر صفر
پارس نیل ۱۳۳۳
مقام منبع وزارت جلیله معارف و اوقاف دام
شوکه

بر حسب رایپورت واصله از مدرسه (س
زووز) واقعه در خیابان ارامنه که دولت سا
مبالغی اعانه به آن مدرسه می دهد اولاً برخلا
پروگرام رسمی عمل نموده قرآن و شرعیات
آن مدرسه تدریس نمی شود و این تقصیر بر عه
مجدهالسادات معلم فارسی آن مدرسه است
اگرچه خانم مفتشره ایراد گرفته و قول داده اند با
از این موافق پروگرام رسمی رفتار نمایند و
تاکنون به هیچ وجه مراجعات پروگرام نشده است
ثانیاً از قرارداد خود تخلف نموده به جای اینه
پائزده نفر شاگرد مجانی مسلمان داشته باشد
نفر زیادتر در مدرسه نیست البته لازم است د
مورد این دو فقره که عرض شد باید اقدام صحی
شود زیرا مدارس اجنبی که اعانه از دولت
می گیرند بیش از این باید مغاید فایدو باشند
[اضاء]

[در حاشیه یادداشت شده است] اداره معارف
تعلیمات عمومی نظر بر رایپورت اداره تفتیش
قد غن نماید مجدهالسادات موافق پروگرام وزارت
معارف رفتار نماید و عده شاگرد [ان] مجانی
تمکیل نماید. نظامالملک

سنده شماره ۶

به تاریخ ۶ آبان ماه ۱۳۰۴

رایپرت قابل توجه است

مقام رفع وزارت جلیله معارف دامت شوکه
از آنجانی که تعلیم و تربیت عموم اطفا
ایرانیان خاصه تدریس و ترویج زبان فارسی د
کلیه مدارس موجوده در مملکت ایران از وظایف
و فریضه حتمی آن وزارت جلیله است و چو
اولیای محترم دولت و مجلس شورای ملی نیز
تصمیم تعلیم و تدریس اجباری افرادی را در نظر
گرفته اند لازم آمد به استحضار خاطر محتر
اولیای آن وزارت جلیله بر سانم که عده [ای] ا
بنات [ای] ملیتی متتنوعه رعایای دولت علیه د
مدرسه انسانیه موسوم به زبان دارک

السنہ خارجه حائز درجه اول اهمیت نبود بلکه
از روی اندیشه و فکر این زیان انتخاب شده
است تا وسیله مخصوص ارتباط ایران با دنیای
جديد باشد با این وضعیت لازم وضعیات و
شرایطی که در پرتو آن این زیان ممکن است
بدادن نتایج کامله توفیق یابد فراهم نموده و
امکان این موضوع بسته به آن است که محصلین
 تمام اوقات را با فرانسویان مربوط بوده و در
تحت هدایت مخصوص آنها کار کنند. بدین
طریق ممکن است این مدرسه جایگیر ترتیب
 فعلی اعزام محصل به خارجه که تاکنون ضروری
بوده است شود تعلیم زبان فرانسه در دستان و
دیبرستانها حتی اگر تکاملی را که انتظار داریم
پیدا کند هرگز برای این مقصد کافی نخواهد
بود زیرا فرانسه در دیبرستانها همیشه به عنوان
زبان و ادبیات تدریس خواهد شد و هرگز
نمی تواند به ایجاد یک محیط زندگانی فرانسوی
موفق شده و از این راه در روحیه محصلین تاثیر
داشته باشد. از طرف دیگر محصلین این مدرسه
شیانه روزی نخبه محصلین آینده دانشگاه ما
خواهد شد. موقع ظاهرآ برای ایجاد چنین
مدرسه که بر اصول جدید تعلیم و تربیت
شالوده بندی شده و هم قسم تعلیم مواد و هم
طریق کلی هدایت محصلین و هم ورزش بدنی
مطابق آن اصول جدیده باشد مناسب است فعلاً
هنگام رایپورت جزئیات نیست ولی می توان
عرض کرد که ایجاد این مدرسه در طهران و این
نکه که طرز شنکلات آن بر ترتیب فرانسوی بنا
شده و یک تشکیل جدید است آن را از سایر
موسسات نظری آن ممتاز خواهد نمود. لازم به
عرض نیست که این جانب حاضر است هرگونه
مساعدتی که در این باب ضرور باشد به عمل
آورده اصولاً معتقدم که باید این نکته مورد دقت
قرار بگیرد که آیا می توان این مدرسه را جزو
دانشگاه یا دانشسرای عالی نمود یا نه مابل
است در آینده نزدیکی در این باب توضیحات
کاملتری تقديم نماید با تقدیم احترامات فائقه -
هار

سنده شماره ۳

وزارت معارف و اوقاف

محسن خان ناظم مدرسه و حسن استقبال
شاگردان آن مدرسه در تعطیلی ناظم مزبور به
تحریک مسیو شاتله که سوابق اخلاق او مشهود
اولیای امور است شاگردان ارمنی مدرسه را
تحریک نموده تا ب احترامی صبح را تجدید
نموده دو سه نفر از نمایندگان را طرف حمله قرار
دادند صورت و بدن بعضی آنها را با ضربات
 مجرح و سیاه کردن معذل چون ما خود را
مسئول وزارت جلیله معارف دانسته ابدأ اقدامی
نکرده با کمال ملایمت از مدرسه خارج شدیم و
منتظر امروز نشیتم و به وزارت جلیله اطلاع
داده درخواست نمائیم که به اسرع وقت در
تعطیل مدرسه مزبور اقدام فرمایند و دست
حس کش اجنبیان را از گریبان ایرانیان کوتاه
فرمایند و نیز سایر مدارس اروپایی را در تحت
بروگرام وزارت جلیله معارف آورده تا اجنبیان با
ثروت ایران دشمن ایران نتراشند در خاتمه
وزارت مطبوع را مستحضر می نمائیم که هیئت
متعدد محصلین منتظر اقدام فوری و جدی آن
وزارت بوده جلب دقت اولیای معارف را به این
مسئله می نمایند و نیز عرضه می دارند که در
صورت تسامح محصلین در صدد احراق حق
برآمده رفع توهین وارد را خواهند نمود.

هیئت متعدد محصلین

سنده شماره ۲

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
۲۳ آوریل ۱۹۳۵ - تهران*

مقام منبع وزارت جلیله متبوعه دامت شوکه
لازم است توجه آن مقام منبع را به نقشه ای که
به نظر این جانب فوق العاده برای ایران نافع است
جلب نماید این نقشه عبارت از تاسیس یک
مدرسه شبانه روزی فرانسوی یا تغییر مدرسه
فعلی فرانکو برسان به یک چنین موسسه است تا
محصلین تمام اوقات تحصیلی خود را در آن
مدرسه به سر برند.

دلیل مهمی که لزوم این قدم را ایجاب می کند
اهمیت و وظیفه است که مملکت ایران برای زبان
فرانسه قائل شده زیرا این زبان تنها در میان سایر

* درمن سند لاتین آمده

دوام نماید.

اینک به عرض می‌رساند کلیه مالیات‌هایی که عموماً آهالی ایران تاکنون می‌برداخته‌اند از اموال غیرمنقول بوده و اخیراً هم که مالیات‌های جدید بسته شده هیچ‌یک به نسبت سرمایه و دارائی اشخاص نبوده جماعت یهود ساکن اصفهان که تقریباً ده هزار نفر هستند و یک قسمت مهم آنها هم به تجارت یا خود فروشی مشغول‌اند به واسطه مالک نبودن مستغل یا ملک هیچ نوع عوارض دولتی نمی‌بردازند درصورتی که مقتضی باشد به مقام هیئت وزراء عظام پیشنهاد شود ماهیانه یک صد و نیم تومان (به اسم اعانه مدرسه) تصویب فرمایند به طور نتیجه اداره مالیه اصفهان به نسبت دارائی از ممولین آنها دریافت و توسط اداره معارف صرف مدرسه ذکور و انان آنها بشود مدارس ذکور و انان آرایانس هم با اثایه حاضره آن که کامل‌ترین اثایه مدارس است تصرف شده و مطابق پروگرام رسمی اداره شود جز آنکه به جای ساعات شرعیات اسلامی قوانین مذهبی خودشان در تحت نظر یک نفر از روسای مذهبشان تدریس شود شرحی هم که نماینده حضرات موبایل این درخواست به اداره معارف نوشته لفاظ تقدیم می‌دارد. امر آن مقام منیع واجب الاجراست. [امضاء] [مهر] اداره معارف اصفهان

* پاتویها:

- ۱- مدرسه دیگری نیز به نام سن ونسان دریل وجود داشت (به استناد سالنامه وزارت معارف) اما هیچ سندی از این مدرسه و مدارس دیگر لازاریست‌ها که در شهرستان‌ها فعالیت می‌کردند در سازمان استاد موجود نیست.
- ۲- لازاریست‌ها از مسیحیان کاتولیک بوده و موسس فرقه آن‌ها سن ونسان دریل کنیش فرانسوی بود. او کلیسا را ست و بی‌تعریک می‌دانسته و فرقه‌خود را بر اساس ایجاد تعریک پیشتر و پیاترها گذاشت و به دلیل این که آغاز کار خود را از کلیسا متروک ساخته بود این کار ایجاد لازاریست‌ها معروف شدند. در سال ۱۸۲۸ م (۱۲۵۴ ق)
- لازاریست‌ها کنیش بوره راه‌راه کشیش دیگری برای شناسایی‌های لازم به ایران گسل داشتند و اولین مدرسه را در همین سال در تبریز بنانهادند. هدف آن‌ها جلب ارمنیان

مدرسه دائز کرد که تا این تاریخ هم دائز است ولی چون دارای مقاصد دینی است چندان پیشرفتی نکرده و اهمیتی نداشته و از موضوع عرض این خادم خارج است.

مدرسه آرایانس در مدتی که دائز بود خدمات مهمه به این جماعت نمود و تقریباً بیست سال دو مدرسه یکی ذکور یک اناش در اصفهان با بهترین اسلوب فقط از نقطه نظر ترقی معارف در جماعت یهود دائز بود و از روی واقع بدون ذره‌ای ملاحظه سیاست یا دیانت اطفال یهود را دارای تعلیمات بالتبه عالی نموده امروز غالباً آنها در تجارت خانه‌های مهمه یا مدارس و ادارات دولتی مشغول خدمت هستند و مت加وز از چهل نفر محصلین مدارس اصفهان را برای اکمال تحصیلات به پاریس حرکت داده در دارالعلمین آنجا تربیت کرد.

JeanesDark (جهان دارک) که به مدیریت دختران فرنگی رک دنیا اداره می‌شود مشغول تعلیم هستند نظر زبان فرانسه و زبان نزدی آنان تدریس می‌شود دیگر زبان فارسی که زبان مملکت و مصلی آن برای هر فردی واجب و لازم است که اجباری است تدریس نمی‌شود و آنان را از نفیض محروم داشته‌اند نظر به اینکه آن زارت جلیله موظف به رفع و برطرف ساختن بن تبیل نواقص معارفی است مقتضی است سلاح دید است مدیره آن موسسه را قانع و جبور فرمود، که با تساوی کلیه اطفال ایرانی نون فرق نزدی و ملت به تحصیل زبان فارسی ادار نماید که آن بیچارگان هم از این نفیض و ملت سهیم باشند نه محروم - [امضاء]

سند شماره ۵

داره معارف و صنایع مستظرفه - اصفهان - ایره تعلیمات عمومی - نمره ۹۱ - تاریخ ۲۲ نور ۱۲۰ - ضمیمه شرحی از طرف کلیمی‌ها نوشته نده مقام منیع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه دامت شوکه محترماً به عرض می‌رساند اصفهان تقریباً نارای ده هزار نفر جمعیت کلیمی است که در بک محله مجزای شهر (جویاره) سکنا دارند و غالباً فقرای آنها بضاعات یدی و اغذیاء به نجارت و خرد و فروش اموال منقوله کسب معاش می‌نمایند.

این جماعت تا چندی قبل از نعمت دانش بی‌بهره بودند تا اینکه دو شرکت خارجی این جماعت از طرف توجه قرار داد و باب مدرسه در محله آنها در اصفهان مفتوح داشت اول سوسیته آرایانس ایزراٹیلیت انسیورسل Societe alliance israelite universelle دوم تجمیع مبلغین مسیحی که سرکش در لندن است. سوسیته آرایانس از پاریس یک نفر مدیر و یک نفر مدیره و غالباً یک دو نفر هم معلم به اصفهان می‌فرستاد آخرین مدیر و مدیره مدرسه مسیحی راسپر و مدام برسور بوده این جمیع دوم هم یک نفر مبلغ انگلیسی برای ریاست مدرسه فرستاده

- ایران و تغییر آئین آن‌ها به مذهب کاتولیک بود. بعد از این تاریخ مدارس دیگری در مناطق دیگری از ایران تأسیس شد.
- ۳- نامه رئیس میسیون لازاریست به شاه -تاریخ ۱۵ مرداد ۱۲۴۳ استاد آموزش و پرورش - سری ج - ۵۵۰۰۲ نصره ندارد - استاد آموزش و پرورش (از این به بعد با آن شخص می‌شود) سری ج - کد ۵۵۰۰۲
- ۴- همان
- ۵- گزارش از مدرسه سن لوئیس به وزارت معارف - ۱۲ جولای ۱۹۲۱ - ۲۸ سلطان ۱۲۰۰ - نمره ۲۲۵۷ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۶- راپرت مدارس خارجی به وزارت معارف - ۲۲ استاد آ، نمره ۳۵۲۲ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۷- سالانه وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستوفیه - سال ۱۲۰۸ - ص ۲۴۹
- ۸- از وزارت معارف به اداره تفتیش تاریخ ۱۲۱۲/۹/۲۷ - شماره ۱۲۵۷۹ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۹- صورت ساعات دروس مدرسه سن لوئی در هفته - ۲ حمل ۱۲۰۰ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۱۰- از اداره تفتیش به وزارت معارف ۲۲ استاد آ - نمره ۳۵۲۲ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۱۱- مدرسه در خیابان لاله‌زار واقع شده بود.
- ۱۲- گزارش بازارس مدارس به وزارت معارف - ۱۲۱۲/۱۰/۲ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۱۳- از وزارت معارف به خزانه‌داری کل جمادی الاول ۱۲۳۰ ق (۱۲۹۱ ش) - نمره ۳۹۳۱ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۱۴- مکاتبه از وزارت معارف به وزارت مالیه ۲۴ شوال ۱۲۲۲ ق (۱۲۹۴ ش) - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۱۵- مکاتبه وزارت معارف به مجلس شورای ملی - ۷ حوت ۱۲۰۰ ش - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۱۶- مکاتبه از وزارت معارف به مدیر مدرسه سن لوئی - ۷ حوت ۱۲۲۲ ق (۱۲۹۴ ش) - شماره ۲۲۴۵ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۱۷- مکاتبه مدرسه سن لوئی به وزارت معارف - تاریخ ندارد
- ۱۸- مکاتبه وزارت معارف به مدرسه سن لوئی - ۱۴ حمل ۱۲۲۲ ق (۱۲۹۴ ش) - نمره ۲۶۲۲ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۱۹- مکاتبه وزارت معارف به مدرسه سن لوئی - برج حمل ۱۲۲۲ ق (۱۲۹۴ ش) - نصره ندارد - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۲۰- مکاتبه وزارت معارف به مجلس شورای ملی - ۱۰ حوت ۱۲۰۰ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۲۱- نامه عیسی صدیق اعلم به مدیر مدرسه سن لوئی - نمره ۲۲۵۷ - ۱۲۰۰ استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۲۲- این اعتراضات در جنگ بین‌الملل و مصادف با التیاتوم روس به ایران و نزدیک شدن قواه روس به تهران است.
- ۲۳- نامه وزارت فرهنگ به نخست وزیر - ۴۳/۶/۱۹ - نمره ندارد - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۲۴- نامه تولومند به شاه - ۱۵ مرداد ۱۲۴۲ (۱۲۹۴ ش) استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۲۵- نامه وزیر آموزش و پرورش به ریاست دفتر مخصوص شاهنشاهی - شماره ۱۲۸۲ - تاریخ ۴۴/۵/۱۸ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۲۶- یوسف‌خان مردم‌الطک - زوزف ریشارخان فرزند زول ریشار که بعد از مسلمان شدن به نام رضاخان معروف شد. پدر در سال ۱۲۰۸ ق و پسر در سال ۱۲۵۴ ق از این جهان رفته‌اند مردم‌الطک حدث‌ها معلم فرانسه دارالفنون نیز بوده است.
- ۲۷- رباب حسینی - مدارس نسوان از آغاز تا سال ۱۲۱۴ - گنجینه استاد، دفتر اول (بهار ۱۲۷۰) ص ۸۲
- ۲۸- روزنامه رعد، سال هفتم، شماره ۲۴۱ چهارشنبه ۱۴ ذی‌قده ۱۲۳۲ - ۲۱ سبtle ۱۲۹۵
- ۲۹- مکاتبه وزارت معارف به اداره محاسبات کل ۱۲۰۸/۷/۲ - ۲۰
- ۳۰- عرضه غلامحسین صدرزاده معلم مدرسه فرانکویرسان به وزارت معارف ۲۷ شهریور ۱۲۰۸ ش
- ۳۱- صورت امتحانات مدرسه فرانکویرسان سال ۲۴ (۱۲۱۲ م ش)
- ۳۲- سالانه احصائی وزارت معارف ۰۸ - ۱۲۰۷ ش - ۲۴۹ - ۲۵۱ ص
- ۳۳- میسیون لایک به وزارت معارف ۲۶ اکتبر ۱۹۲۴ (۱۳۱۲ ش)
- ۳۴- نامه ریاست مدرسه فرانکویرسان به وزارت معارف آوریل ۱۹۲۵ (۱۳۱۵ ش) - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۳۵- همان، در خصوص قبول باره این پیشنهاد همچنانی موجود نیست.
- ۳۶- نامه مجلس سنایه وزیر آموزش و پرورش - ۱۱/۱ - ۴۲ - شماره ۲۸۹ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۳۷- رباب حسینی، همان، همان جا
- ۳۸- سالانه احصائی وزارت معارف سال ۱۲۰۸ (۱۲۰۷) - ۱۲۰۷
- ش) صص ۲۵۱ - ۲۴۹
- ۳۹- مراجعت وزارت معارف به مدیر مدرسه سن زوزف قوس ۲۹ - نمره ۱۷۷۲ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۴۰- نامه از اداره تفتیش به وزارت معارف ۲ صفر ۲۲ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۴۱- راپرت‌های مدرس سن زوزف ۲ - حوت ۱۲۰۲ ش
- ۴۲- عقرب ش - ۱۲۰۲ ش - ۱۲۱۰/۷/۲۲ - نمره ۹۲۰ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۴۳- رباب حسینی، همان، همان جا
- ۴۴- نامه وزارت معارف به خزانه‌داری کل - ۲۳ صفر ۱۲۲۲ (۱۲۹۳ ش) - نمره ۶۴۵۹ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۴۵- مراجعت امور خارجه به وزارت معارف نمره ۱۲۲۳ - ۲۵ سبtle ۱۲۹۵
- ۴۶- راپرت مدرسه زاندارک - ۶ آبان ۱۲۰۴ - استاد آ - سری ج - ۵۵۰۰۲
- ۴۷- همان
- ۴۸- گزارش بازرس از مدرسه ۲۰/۷/۲۰ - نمره ۹۱۴
- ۴۹- گزارش بازرس از مدرسه ۲۴/۷/۱۳۱۰ - نمره ۹۲۰
- ۵۰- ساعات دروس کلاس‌های مدرسه زاندارک - تاریخ ندارد
- ۵۱- در قرن نوزدهم در فرانسه اتحادیه‌ای توسط چند تن از جوانان یهودی تشکیل شده نام آیاتوس اسرائیلیت اوپیورسل (اتحادیه یهودیان جهان) که هدف آن عبارت بود از بدست آوردن آزادی و ترقی سطح فکر یهودیان، کمک به آنهاشی که به خاطر یهودی بودن ناراحتند و تشییق هرگونه نشریه‌ای که منتظر فوق را به دست آورد در سال‌های بعد سازمان‌هایی نظیر آیاتوس در دیگر کشورهای اروپا تشکیل شد.
- ۵۲- حبیب‌لری - تاریخ یهود ایران - ج ۲ - ص ۷۱۲
- ۵۳- حبیب‌لری - همان، صص ۷۱۲ - ۷۱۴
- ۵۴- همان، ص ۷۱۵
- ۵۵- همان، ص ۷۲۲
- ۵۶- همان، ص ۷۸۰
- ۵۷- همان، ص ۷۸۹

۵۸- همان، صن ۸۱۱ - ۷۹۴

- ۵۹- رایرت مدارس خارجی طهران - ۲۳ اسفند ۱۳۰۵

۶۰- سند آ - سند ج - ۵۵۰۲

۶۱- همان

۶۲- حبیب لری - همان صن ۸۱۱ - ۷۸۹

۶۳- سواد مراسله حکومت کرمانشاهان به وزارت

عارف نمره ۹۳۵۷ - تاریخ ۱۲/۱۰/۲۲ - مراسله معارف

سننهان به دایرة تعلیمات عمومی - تاریخ ۲۲ نور ۱۳۰۰

۶۴- استاد آ - سند ج - ۵۵۰۲

۶۵- سواد مراسله حکومت کرمانشاهان به وزارت

عارف نمره ۹۳۵۷ - تاریخ ۱۲/۱۰/۲۲ - استاد آ - سند ج

۵۵۰۲

۶۶- سواد مراسله نظیبه کرمانشاه به حکومت

کرمانشاهان - ۱۲/۱۰/۲۲ - نمره ۱۰۴۱ - سند ج -

۵۵۰۱

۶۷- مراسله حکومت کرمانشاهان به اداره نظمیه،

۱۲/۱۰/۲۱، نمره ۹۳۲۲ - استاد آ - سند ج - ۵۵۰۲

۶۸- حبیب لری - همان، ص ۸۲۴

۶۹- گزارش از مدارس خارجی طهران به وزارت

عارف ۲۲ اسفند ۱۳۰۵ - نمره ۳۵۲۲ - استاد آ - سند ج -

۵۵۰۱

۷۰- نامه رئیس مدرسه آلبانی اصفهان به وزارت

عارف ۲۴ شعبان ۱۳۳۴ ق (۱۲۹۴ ش) - استاد آ - سند ج

۵۵۰۲

۷۱- دفترچه مدرسه آلبانی فرانسه در طهران، چاپ

مدرسه مذکور، ۱۲۰۴، ش - ص ۲

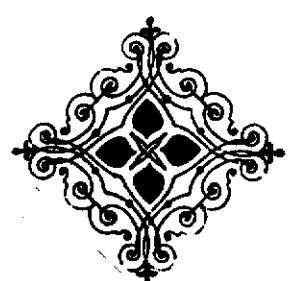
۷۲- همان، ص ۶

۷۳- رایرت مدارس خارجی طهران، ۲۳ اسفند ۱۳۰۵ ش،

استاد آ، سند ج - ۵۵۰۲

۷۴- مکاتبه وزارت فرهنگ به اداره کل کارگزینی

نمایه ۲۷/۱/۲۴، ۳۲۵۵، استاد آ، سند ج - ۵۵۰۲

Experiments

Now I have just described the situation which I consider to be of an interesting interest for this country. I refer to the creation of a French Language Bureau, or the Internationalization of the English Language. In such a situation not only would the students be given their first period of study.

The strong reason for the necessity of such a step is this that the position and the function of the French language in this is not simply that of a language of first place importance among several foreign languages. Rather it will be a clear and rather definite fact that the French language is to be the privileged means by means of which our school men into contact with the outside world.

Under these circumstances it is important that the conditions under which the French language and all that is connected with this language should give the full facilities. This will be possible when the students pass their first term in personal contact with Frenchmen and under their special supervision. In this way they are enabled to continue in this course and to consider it a normal subject in every student's vocabulary for the duration of three years. The faculty of English in the

the first year of college, and the second year of college.

It is my opinion that the first year of college

is the most important year of college.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

the basic principles of his field of study.

It is the year in which the student begins to learn

10

